

İZMİR

Life®

Sayı 264 • Yıl 24 • Kasım/Aralık 2024 • Fiyatı 120 ₺

Gödence'de ortaklaşmanın başarıları

■ Kökler dizisi

Uz Ailesi

İzBBŞT Genel Sanat Yönetmeni

Levent Üzümcü

■ E-Çöp dağları ve dünyanın sonu

■ Gençlere bir

CANEVİ

■ Armağan Çağlayan "Seyfi Bey" oyunu ile İzmir'e geliyor

Sonbaharı karşılamak

Gödence'de ortaklaşmanın başarıları sürüyor

*Türkiye yakın tarihinde,
tarım ve kırsal köy
kooperatifçiliğine
mükemmel bir örnek...*

*Gödençe Köyü Tarımsal
Kalkınma Kooperatifi'nin
tarihsel gelişimi ve
başarılarını yönetim
kurulu başkanı Çağatay
Özcan Kokulu anlattı.*

Kooperatifçilik serüveni nasıl başladı?

Gödençe doğumluyum, yoksul bir çiftçi ailesinin oğluyum. 1968 kuşağının hayatta olan son bireylerinden biriyim herhalde. O günün şartları yüksek öğrenim yapmama olanak sağlamıştı. Ancak, doğduğum topraklara ve o insanlara karşı büyük bir bağlılığım vardı. Gazetede onlara ve yaşamlarına ilişkin şeyler yazıyordum. Bir sohbet sırasında Atilla İlhan "Köylünün kurtuluşu; tarıma dayalı sanayinin sahibi olmasına, bunu kooperatifleşerek yapmasına bağlıdır" demişti. 1970'li yıllara denk gelir. Bir dönüm noktası benim için... Genç bir insan olarak hem Gödençe kooperatifinin kurulmasında hem de İzmir Tarımsal Amaçlı Köy Kalkınma Kooperatifleri Birliği'nin kurulması çalışmalarında bulundum. Köy-Koop İzmir Birliği'nde de uzun dönem başkanlık yaptım.

Yazmaya ne zaman başladınız?

Yazma alışkanlığım orta okul sıralarında başlar. Ortaokul üçte, "Okul Yolunda" diye bir duvar gazetesi çıkardık. Okul müdürünü eleştirmek gibi bir "talihsizlik" yaptık ve gazeteyi kapattırdık. Lise sıralarında edebiyat dergisi çıkardık. İzmir'de o yıllarda beş gazete çıkardı. Sanat sayfaları vardı. Sabah Postası, Demokrat İzmir, Ege Ekspres, Ege Telgraf ve Yeni Asır. Atilla İlhan'la tanışmam 1960 yıllarının sonudur. Demokrat İzmir gazetesinde yazmaya başlamam 1970 yıllarının başıdır. Toplumsal sorunları çözmeye yönelik eylemler de o yıllarda başlar.

Kitaplarınızı anlatırmısınız? Ne zaman, hangi koşullar da yazdınız?

Yayınlanmış üç kitabım var. Yüzlerce makale ve hikâye... Rahmetli Muzaffer İzgü çok kızardı bana, yazma işini ikinci plana attığımı için... Toplumsal uğraşımın, yazarlık çizerlik yanıma gölgelediğinin farkındayım. Yazdıklarım genellikle gözlemlere ve yaşanmışlıklara dayanır.

Örneğin; "Mayısın Gözyaşları" tamamen 70'li yıllarda, o güzel insanların yaşanmış

destanıdır. Kolay okunması için Nazım Hikmet ustanın çizgisi doğrultusunda bir yol tutulmuştur. "İkisi Sanayide Çırak, Biri Kayıp" çok duygusal bir hikaye kitabıdır. Şu anda ikinci baskı için hazırlıklar yapılıyor. "Hacı Ömerli'nin Kayalıkları" gazetede yayınlanmış siyasal güncel yazılardan derlenmiş bir kitap. Bir yazarın kendini değerlendirmesi biraz yanlış olur, herkesin içinde biraz kendini beğenmişlik bulunur. Sadece şunu söylemek isterim; "Mayıs'ın Gözyaşları" için, toplumun farklı kesimlerinden, editörümüz tarafından görüşler alınmış, oradan bir değerlendirme yapılmıştır.

Gödense Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin yolculuğu nasıl başladı?

60'lı yılların sonu, dünyada toplumcu öğrenci hareketlerinin başladığı yıllardır. Bu, mevcut düzene bir başkaldırı hareketidir. Geniş kitlelerde hızlı şekilde kabul görmesi; daha fazla eşitlik, daha fazla demokrasi, daha fazla yaşam kalitesi, gelir dağılımında daha fazla denge sağlanması talebine bağlıdır. Bu talepler, çok hızlı bir şekilde ülkemiz üniversite gençliğinde de

yer bulmuştur. Bu talepler işçi sınıfına ve kırsal köylere, üniversiteli gençler tarafından taşınmıştır. Ülkemizde de bu talepler geniş kitlelerce benimsenecek, kana-cana bürünecektir. Köylerde örgütlenme tohumları yeşerecektir. Gödence'nin kooperatifleşmesi kuşkusuz bu hareketten etkilenmiştir. Örgütlenme yolculuğu 1970'li yılların başında, Abdullah Duran ve inanç birliği içinde oldukları arkadaşları ile başlar. Zeytin tarımını geliştirmek ve fabrika kurmak üzere yola çıkılacaktır. O yolculuk, daha büyük hedefler için hala devam ediyor.

Kooperatif, dünden bugüne neler yaşadı?

Kooperatifleşme hareketi sürecinde, mevcut sistem ve düzenle sürekli bir kavga içindeydik. Bu kolay bir kavga değildi. Türkiye'de tarımsal örgütler ciddi olarak Bülent Ecevit tarafından desteklenmiştir. Onun iktidarı bilindiği üzere kısa sürdü. Örneğin bir ilçe kaymakamı, kooperatifleşme hareketine karşı, "Sovyetler Birliği'nde bile kominizim çoktu. Siz niye uğraşıyorsunuz" dedi. Bizim yüzümüze söylendi bu. Kooperatifleşme, ülkemizde çok uzun bir süre komünist bir hareket olarak görülmüştür. Şu anda tarımsal amaçlı kooperatiflerin yatırım yapması, işletme kredisi kullanması imkânsız gibi bir şeydir. Tarımsal sorunlar ortada, herkes biliyor.

Tarımının çöküşü nasıl başladı sizce?

Türkiye, dünyanın en özel ülkelerinden birisi... Anadolu; topraklarının mevcut konumu, ayrı ayrı iklim kuşaklarına sahip olması, bitki örtüsü zenginliği ile tarihsel süreç içinde tüm uygarlıkların çıkış noktası olmuştur. Denizleri, dağları, ovaları, nehirleri ve bereketli toprakları ile tarımsal üretimde kendi kendine yeten, üstelik tarım ürünleri dış satışının da yapıldığı önemli bir ülkeydi Türkiye... 1970'li yılların sonuna kadar bu böyleydi. Yine aynı yıllarda, kırsal kesimde çiftçiler kooperatifleşerek bölge bölge orta ölçekli tarıma dayalı bir sanayinin sahibi olmuşlardı.

Tarımsal amaçlı köy kooperatifleri, il düzeyinde örgütlenmişler ve güçlü bir genel merkezle ülke genelinde tek çatı altında örgütsel bir bütünlük sağlamışlardı.

12 Eylül 1980 askeri darbesi, Türkiye için çok ciddi bir kırılma, tarım için de çöküşün başlangıç noktası oldu. Bilmem hatırlanır mı, 12 Eylül askeri darbesinin arkasından tekrar normal siyasal düzene geçiş sürecinde, Turgut Özal Başbakan adayı olarak "Türkiye, Avrupa Birliği'nin manavı, kasabı olacak" demişti.

Yani tarımsal üretim ve hayvancılık daha ileri noktalara taşınacaktı. Türkiye için, tarım için büyük hedefti ama aynı Turgut Özal başbakan olduktan bir süre sonra söylemini tamamen değiştirdi. Fiyatları hareketlenen bazı tarım ürünleri için "Dışardan alınız, dışansı daha ucuz" dedi. Hak arayışına giren, emek mücadelesinde olan üreticiyi ve piyasayı dış alımla terbiye etme yolunu seçti. Batı ülkelerinde tarımsal üretimde büyük stoklar birikmişti. Onlar için bu stokların eritilmesi gerekiyordu. Dışarda fiyatlar düşüktü. İç piyasayı kontrol etmek için işin kolay yoluna gidildi. Dışardan tarımsal ürün ithalatının başlatılmasıyla Türk tarımının çöküşüne ilk adım atılmış oldu. Karma ekonomiden vazgeçilip liberalleşme adına yeni bir modele, Turgut Özal'a gidilecekti. Kamu malı olan tarımsal sanayi işletmeleri, bu dönemde oldukça vahşice adeta yağmalanırcasına özelleştirilmeye başlandı.

1980 öncesi tarımsal yapımız nasıldı?

1970'li yıllarda filizlenen, 1980'lere gelindiğinde bir güç olan tarımsal amaçlı köy kalkınma kooperatifleri, 2024'lere geldiğimizde bazı başarılı örneklerin dışında zemin yitirmiş, örgütsel bütünlüğü parçalanmış, yamalı bohçaya dönmüştür. Çok ciddi bir tarımsal örgüt kargaşası içinde olduğu söylenebilir.

1980 Türk Kooperatifçiliği içinde çok ciddi bir kırılma noktasıdır. 12 Eylül darbesi öncesinde, Türkiye tarımsal amaçlı köy kalkınma kooperatifleri 55 ilde üst birlik, Ankara genel merkezlerini oluşturmuşlardı. Genel merkez ithalat ve ihracat yapan noktadaydı. Traktör fabrikası kurmak için hazırlıklar yapılıyordu. Banka satın alınmıştı. Kooperatif ürünlerini doğrudan tüketiciye ulaştıracak satış mağazaları açılmıştı. Tüketiciye hizmet ağı yaygınlaşıyordu. Daha önemlisi işçi sendikalarının kurdukla-

"12 Eylül 1980 askeri darbesi, Türkiye için çok ciddi bir kırılma, tarım için de çöküşün başlangıç noktası oldu. Turgut Özal Başbakan adayı olarak "Türkiye, Avrupa Birliği'nin manavı, kasabı olacak" demişti. Türkiye için, tarım için büyük hedefti ama aynı Turgut Özal başbakan olduktan bir süre sonra söylemini tamamen değiştirdi. Dışarda fiyatlar düşüktü. İç piyasayı kontrol etmek için işin kolay yoluna gidildi. Dışardan tarımsal ürün ithalatının başlatılmasıyla Türk tarımının çöküşüne ilk adım atılmış oldu. Kamu malı olan tarımsal sanayi işletmeleri, bu dönemde oldukça vahşice adeta yağmalanırcasına özelleştirilmeye başlandı."

Gödence'nin harika doğası, zeytin, damla sakızı ve çeşit çeşit meyve ağaçları ile üzüm bağlarına ev sahipliği yapıyor. Bereketli topraklar harika bir iklim ile birleşince geriyese sadece çalışıp üretmek kalıyor. Gödence'nin çalışkan insanları da ortaklaşarak üretimi mükemmel başarıyorlar.

rı tüketim kooperatifleriyle tarımsal amaçlı kooperatif birliklerinin kendi aralarında geliştirdikleri ticari ve kültürel ilişkiler, siyasal bir işbirliğine doğru gidiyordu. Köy kooperatiflerinin genel kurulları, köylerde yerel demokrasinin adeta bir okulu oluyordu. Buradan çıkan etkileşim, dayanışma ve birlikte hareket etme anlayışı geniş kitlelere yayılıyordu. Örgütlü toplum olma, tarladaki köylünün, fabrikadaki işçinin dinamik gayretleri ile somutlaşıyordu. Bu düzen, çalışandan yana adaletsizdi, değişmeliydi. Mevcut düzene duyulan hoşnutsuzluk taraftar topluyor, cephe sürekli genişliyordu. Kooperatiflerde örgütlü köylüler, sendikalarındaki işçiler, siyasal organizasyon içinde T.B.M.M'de temsil edilme talepleri, önüne geçilemez bir noktaya gelmişti.

"Kalkınma köyden başlayacak"

"Emek en yüce değer"

"Bu düzen değişmeli"

Sosyal demokrat Bülten Ecevit'in söylemi olan bu sloganlar, geniş kitlelerce de benimseniyordu. Emekten yana olan sosyal gelişme, güçlü örgütsel yapısıyla iktidar ve sermaye çevrelerini ciddi şekilde ürkütmüştü. Üstelik siyasal şiddet, sokakta her gün kan döküyordu. Siyasal istikrarsızlığın getirdiği kaos, sanki çözümsüz gibiydi. 1980'e bu koşullarda girilmişti.

Sonrasında ne oldu?

Söylediğim gibi 1980 bir kırılma noktasıydı. 1980 sonrası her alanda çöküş, bulaşıcı bir virüs gibi topluma yayıldı.

"Kanun bir defa delinmekle bir şey olmaz,

benim memurum işini bilir" cümleleri devleti temsil eden ağızdan çıktı. Karma ekonomiden vazgeçilerek vahşi sayılacak bir özelleştirme programı yine 1980'le başladı. Tarım sektörüne sahada bilgi taşıyan araştırma geliştirme kamu kurumu enstitüleri kapatılırken iktisadi tarımsal işletmeleri, liberal ekonomi anlayışı sürecinde özelleştirildi. Cumhuriyetimizin kazandırdığı tüm değerler satıldı.

Diğer taraftan siyasal iktidar, tarımsal kooperatiflerin çok yönlü, çok amaçlı ve tek çatı altında örgütlenmesinden rahatsızlık duyuyordu. Tarım da yeni bir örgütlenme modeli hazırlanarak yasalaştı. Yeni model, ayrıştırıcı ve bölücü özellikler taşıyordu. Bir köyde, tarımsal faaliyetleri için iki ayrı kooperatif kurulabilecekti. Tek çatı altında toplanma, parçalı hale getiriliyordu. Kooperatif birlikleri; hayvancılık, sulama, orman, tarım, su ürünleri şeklinde yeniden yapılanacaktı. Ayrıca "Tarımsal Kooperatif" modelinin karşısına alternatif olarak "Üretici Birlikleri" kuruluyordu. Kooperatiflerin bazıları Ticaret Bakanlığına bazıları da Tarım Bakanlığına bağlanacaktı. Oldukça garip bir örgütlenme, başarısızlığa giden yolun başlangıcı olacaktı.

Bu örgütlenme modeline direnilmemesinde, o dönemde ki bazı kooperatif önderlerinin kişisel kariyer hırsları ve hatalarının olduğunu da belirtmek gerekiyor. Diğer taraftan kooperatif hareketinin geriye düşmesinde, fon kaynaklı yatırım ve işletme kredilerinin tümünden kesilmesi etkili oldu.

Neo Liberal politikaların halk üzerinde etkileri nasıl oldu?

Neo liberal politikaların ülkemizin son çeyreğinde, toplumun her katmanında bozulmalar, ciddi ahlaki değer kayıpları yarattığını belirtmeliyim. Tarımsal alanda üreten insanımızın üretemez noktaya gelmesi, sınırsız ve ölçsüz tarım ürünleri ithalatı Türk tarımının çöküşünün ana sebeplerindendir. Bu çöküş, kuşkusuz "Türkiye Tarımsal Kooperatif" hareketini beraberinde sürükleyecektir. Özellikle genç kuşağın tarımdan kaçışı, "toprak karın doyurmaz"

algısının beyinlere yerleşmiş olması, Türkiye'nin en ciddi sorunu olarak görülüyor. Yaşlanmış tarım nüfusunun gençleştirilmesi, Türkiye için başlı başına yaşamsal bir konudur.

Çıkış yolu nedir?

Tabii ki çıkış yolu vardır. Endüstriyel tarım yani şirket tarımcılığından, tarım ürünleri ithalatından vazgeçmek... Kentlisiyle, aydınıyla, köylüsüyle, işçisiyle ve siyasetçisiyle tarımda küçük çiftçi ailesini koruyacak, yerinde tutacak, geleceğini garanti altına alacak siyasal bir anlayış için yeniden işe başlamak...

Genç nüfusu tarımda nasıl tutacaksınız?

Çözüm var. İrade gerekiyor, siyasal irade... Türkiye kooperatif hareketinin 50. yılına Gödense penceresinden bakarak bir belgesel film yaptık. Meraklıları Youtube'dan izleyebilir.

Gödense Kooperatifi'nin bundan sonraki hedefleri neler?

Gödense Kooperatifi, şu anda altıncı beş yıllık kalkınma ve gelişme çalışma döneminde... Elli yılı aşan çalışmalarında neler yapılmış, kısaca onlara bakalım.

Zeytinyağında dört marka çıkarıldı. Türkiye zeytinyağı sektörü içinde bu ilktir. Yine sektör içinde, kalite bağlamında ilk sıralara yükseldik ve tarımsal ürünlerde de on altı marka çıkarıldı. Çiftçi örgütlenmesi, kooperatifçilik ve tarımsal konularda eğitim veren bir okul konumuna gelindi. Buna yurtdışı yabancı gruplar da dahildir. Bakanlıkça, çiftçi örgütleri arasında ilk sıralarda Gödense değerlendirilmesi yapıldı. Kuşkusuz bu gelişmeleri yeterli görmemiz mümkün değildir.

Altıncı beş yıllık kalkınma planının ana konusu olan bağıcılıkta üzüm, ürüne bağlı makro tarımsal sanayi yatırımı yapılacaktır. Fermente üzüm suyu, soğuk sistemiyle Kızıl dağlardaki dört köyün üzüm üreticisinin yaşamına dokunulacaktır. Yolumuz zorludur. Ama inancımız o ki hedeflediğiniz doğruysa, kararlıysanız o hedefe mutlaka ulaşacaksınız.

Gödense'nin çalışan insanları ortaklaşarak kurdukları kooperatif ile herkese pek çok ürün sunuyor. Bu bereketli topraklar çok nadir bölgelerde yetişen damla sakızı ağaçlarına bile ev sahipliği yapıyor. Kooperatif "damla sakızı plantasyonunu" geliştirmek için çaba harcıyor.

Neler üretiyorlar biliyor musunuz?

Başta o ünlü organik zeytinyağı ve zeytinler var. Kahvaltılık olarak çiçek ve çam balı ile türlü türlü reçel yapıyorlar. Kuru incir, badem, elma kurusu, tarhana, ıhlamur, kurutulmuş domates, toz sumak ve zeytin yaprağı satıyorlar. Domates salçalarının yanında elma, armut, üzüm, incir ve zeytin yaprağı sirkeleri var. Lavantalı zeytinyağı sabunları da çok rağbet görüyor.
www.godencekoop.com

Şehrin yeni tarzı.

Daha önce hissetmediğin duygularla bir yolculuğa hazır mısın? Neo Sports Cafe konseptinin minimalistliğini ve Honda mühendisliğini bir araya getiren CB250R ile uzun yollarda olduğu kadar şehrin sokaklarında da keyifli bir yolculuk seni bekliyor. Safkan naked ruhunu ve gücünü her yolculukta hissettirecek CB250R, gitmeyi hayal ettiğin yerleri bir sonraki rotana dönüştürüyor. Yol arkadaşın hazır, sen de hazırsan yollar sizi bekliyor.

